

گوارەى بە نەخش و ئە دار

يەككە لەو مۇدە باوانەى ئىكسسوارەكانى وەرزى ھاوينە، گوارەى نەخسدار و لە دارە، تا ھاوشىۋى كەرەستەكانى دىكەى سرووشى، لە گويچكەى خانمانەوہ بىت. وەك پىسپۇران دەلن: ئىكسسوارى دار، يان گوارەى دار، سووكە لەسەر گويچكەدا و تازارى پىستى ژرر و دەوروبەرى گوي نادات، ھەرودھا نەخشى سەر دار ھەمىشە لە نەخشى ماددەكانى دىكە جوانتر و رازاوتەرە، جگە لەوہى لە جوانىدا ناسكە و دەتوانى ھەر شىۋەيەكت مەبەست بىت، لەسەر گوارە دارەكتى بنەخشىنىت.

ھەمىشە زانىوامانە كە كەرەستە و ئىكسسوارەكانى جوانكارى لە ماددە و كانزاي گرانبەھا دروست دەكرن، نەخشەكانىش بە چەندىن شىۋەى جۇراوجۇرن، بەلام ئەمجارەيان يەككە لە ئىكسسوارەكانى لەو ماددانە دور خستۆتەوہ و لە ماددەيەكى دىكەى سووك لە كىش و سادە لە جوانىدا دروست كرووہ. ئىستا زۇربەى مۇدەكانى ئىكسسوارەكان لە دار دروست دەكرن، وپراى ئەوہى كارى دروستكردن و نەخش كىشان لەسەر ئىكسسوارى دار قورسە، بەلام لە جوانىدا ناسكە و لە نەخش و دىكۇرئىش سەنگىنە،

چۆن سووراو و بۆيەى لىۋانت زۆرتىن ماوہ دەمىنىتەوہ

بە پىچەوانەى ھەموو كەرەستەكانى دىكەى ماكىپاژ، بۆيە و سووراوى لىۋ، خىراتىن كەرەستەيە كە ماوہ ماوہ پىۋىستى بە تازەكرەنەوہ ھەيە چونكە بۇ ماوہيەكى زۆر لەسەر لىۋانى خانمان نامىنىت، ئەوہش گىفتيان بۇ دروست دەكات و دەپى زوو خەرىكى لىۋ سووركردن و سووراو لىدان بن. لىۋە تاشناى جۇر و شىۋەى ئەو بۆيە و سووراوانە كە بۇ زۆرتىن ماوہ دەمىنىتەوہ:

- سووراوى بە بىرقە: زۇربەى خانمان وادەزانن كە سووراوى بە بىرقە، ھەر زوو دەروات و نامىنى، بەلام وا نىيە و بۇ زۆرتىن ماوہ دەمىنىتەوہ، تەنبا بىرقەكەى لە دەست دەدات، چونكە ماددەى يەكترگرى تىدايە و بە لىۋانەوہ دەسووت، واباشە رۇژانە دوو جار سووراوى بە بىرقە تۇخ بكەيتەوہ.

- سووراوى سوواندو: جۇرئىكى دىكەى سووراو، كە بە سووراوى پىۋەنوسانەوہ بەناوبانگە و ماددەى پىر و يەكترگرى تىدايە. ئەو جۇرە سووراوہ باوہ و نىزىكەى (۴۰) رەنگى ھەن، دواى لىدانى ئەو جۇرە بۆيەيە وا بۇت دەردەكەووت كە بۆيە و سووراوہكە بە لىۋەتەوہ جىگىر كرابىت و زوو لىناچىت.

- سووراوى سەركەوتو: وەك چۆن دەگوتىت كە فلين و دار سەر ئاو دەكەون، ئەو جۇرە سووراوہش سەر پىستى لىۋانت دەكەووت، بۇ ماوہيەكى زۆر دەمىنىتەوہ و لە جۇرە نايابەكانى سووراون، دەتوانى رۇژانە جارئىك بەيانىان و ئىۋارانىش دوو جار تۇخى بكەيتەوہ.

(ئاشلى گراھام)، پىسپۇرى جوانكارى و لەش و لارە، جگە لەۋەى كە خۇيشى كارى نامىشكارى جل و بەرگ دەكات، دەربارەى ئەوانەى جەستەيان پىرە و ھەست دەكەن كىشان بەپىي پىۋىست و بە دلى خۇيان نىيە، دەلى: ئەوانەى ھەست دەكەن جەستەيان پىرە و ئەۋەندە بە ناسانىش ناتوانن كىشيان دابەزىنن، بەلام دەتوانن لە رىگەى جلەكانەۋە ئەۋ بەشە كىشى جەستەيان ون بكەن و بىشارنەۋە، واتە دەتوانى لە رىگەى جلەۋە پىرى جەستەت لەناۋىبەيت و پىۋىست ناكات رىجىمىكى بەھىز و زۆر بكەى، لىرەۋە ئاشناى ئەۋ جل و بەرگانە ببە كە پىرى جەستەت دەشارنەۋە :

- جلى رەنگى شىنى تۇخ: تاكە رەنگە كە جەستەت توند و تۇل و بچوكتىر نىشان دەدات، ئەوانەى جەستەيان پىرە دەتوانن كراس، بۇدى، يان قەمىسى شىنى تۇخ لەبەر بكەن و پىرى لەش و لارىان دەشارىتەۋە.
- كراسى تىكەھلىكىش (Monif C) جۆرە كراسىكە، كە زۆرەى بەشەكانى دەچىتەۋە ناۋىبەكتىر و لەيەكتىر تىكەھلىكەش، جگەى لەۋەى جوانى مېينە و ناسكى جەستە دەردەخات، ھەرۋەھا لەش و لارت بارىكتىر و بچوكتىر دەردەكەۋىت.

- پانتۇلى جىنن: نايىت پانتۇلىكى تەسك و بچوكتىر لە پىۋانەى خۇت ھەلبۇزىرى، چۈنكە جەستەت زىاتىر دەردەخات، بۇيە دەبى ئەۋ جىنزانە ھەلبۇزىرىت كە كەمەر بەرز و تا سەر پاژنەى پى دەبن.

- پىلاۋى سەرنجراكىش: ھەۋلدە پىلاۋەكەت لە رەنگ و نەخشىكى سەرنجراكىش بىت، تا ئەوانەى بەرامبەرت دەبن، ئەۋەندە سەرنج نەدەنە لەش و لارت، بەلكو پىلاۋەكەت سەرنجيان رابكىش، ھەر بۇيە پىلاۋى رەنگى نىۋد و مانۇلۇ پلانك لەپىيى بكە، كە قاچىشت بارىكتىر دەردەخات.

- تەنۋورەى ھىلدار و رەنگى رەساسى: ئەوانەى جەستە پىرن و خۇلباي پۇشىنى تەنۋورەن، دەتوانن ئەۋ جۆرە تەنۋورانە ھەلبۇزىرن كە ھىلى سستوونى تىدايە و بەمەش لەش و لارت بارىكتىر دەردەكەۋىت.

لەش و لارت چۆن بارىكى و بچوكتىر دەردەكەيت

جوانترین درەخت

ھەزاران جۆرە رووھەك و دار و بار ھەمن، ھەر يەكە شېۋە و شېۋازىكى ھەيە، ھەيە لە جوانىدا چاۋەكان بەرگەى ناگرن، ھەرۋەھا ھەندىكى دىكەيان ناكەونە بەر دلان، بەلام ئەوتتا جوانترین دار لە جىھان ھەيە، ئەو دارە بە دارى دەسارى خوين و تەنن ناسراۋە. ئەو دارە لە باخچەى (كوكورئەتەر) لە نارچەى (ھۆنۆلۆلۇ) لە ھاۋابى دەپۆيت. شېۋەى سەرۋەى ۋەكو دەسارەكانى خوينى سرۆف وايە، ھەندىكى دىكەش بە دارى سەراۋژىرى بانگ دەكەن، ۋەك ئەۋەى رەگەكەى لەژىر زەۋى نەيىت و بەدارەۋە ھەلۋاسرى. سەرەتاي دۆزىنەۋەى ئەو دارە بۇ سالى (۱۸۳۵) دەگەرئەتە، كاتىك دكتۇرىك بەناۋى (سىنايىرى - cinnabari)، بەگەشتىك سەردانى ئەو شويئەى كروۋە و ناۋى ناۋە (دراكۆ - Pterocarpus)، دواتر لە سالى (۱۸۸۰) زانايەكى ئوستكلەندى بە ناۋى (ئىسحاق بايلى بالفۇر) ناۋى نا (خوينى مل). ئەو دارە دارىكى خۇرسكە و لە خۇيەۋە دەپۆيت، بەيى دەستكارى سرۆف، شېۋەى بەم جۆرە دەردەچى، نزيكەى (۱۶) مەتر زياتر بەرز دەيئەۋە و پائىشى لە ھەندىكىيان دەگاتە (۱) مەتر.

ھوتىلى بى دەرگا و ديوار

پىۋىستە ھوتىل لە ھەموو شويئىك نارامتر و بىدەنگتر بىت، تا ئەۋانەى سەردانى دەكەن، لە كەشىكى ھېمندا پشۋى خۇيان بەن، بەلام بېرۆكە سەيرەكان ئەو رىچكەيەى شكاندوۋە، ھەر بۇيە ھوتىلى بەيى دەرگا و ديۋارى ھېناۋەتە كايەۋە. ئەو ھوتىلە بى دەرگا و ديۋارە ناۋى (نوول ستېرن) ە و لە ولاتى سويسرا لە چەندىن شويئى بەرز و لە شاخ و كىنودا نامادە كراۋە، جىگەى دوو كەس دەيئەۋە و ھەموو خزمەتتىكىيان بۇ دابىن كروۋن، بە تايبەت ئەگەر كەش و ھەۋاش گونجاۋ بىت، ئىدى ئەو جۆرە ھوتىلە جەمى دېت، لەگەل ئەۋەى ھەر شەۋىكى بە (۲۰۰) دۆلارە، لە بەرزايى (۱۹۰۰) مەتر دائراۋن، بېرۆكەى ئەو جۆرە ھوتىلە لە سالى (۲۰۱۴) ۋە بوۋە، بەلام بەھۋى نەبوۋنى شويئى گونجاۋ كە كەشىكى ۋاى ھەيىت ئەو جۆرە ھوتىلەى تىيادا بىرئەتەۋە، دوا خرا. جوانى ئەو ھوتىلە لەۋەدايە كە سرۆف لە ئىو سروشت و شەۋانەش بە بىيىنى ئاسمان و ئەستېرەۋە دەخەۋىت، ئەو بېرۆكەيە لەلايەن دوو كەس بەناۋەكانى (فرانك و پىتەر راكلىن) ھاتەئاراۋە و ھەر خۇشيان كاربان لەسەر كىرد.

تەمەنى (۱۲۵) ساڭە و داۋاي شوو دەكات

منداللى له لوپنان بردۆتە سەر، دواتر له تەمەنى (۱۷) سالى شىۋى كىردوۋە و پاشان گەشتى كىردوۋە بۇ دىيەك بە ناۋى (دەبايە) لەسەر سنورى نيوان سووريا و لوپنان ژياۋە، داىكى (۵) مندالە، كە كوپىك و چوار كىچىن، ماۋەى (۳۹) ساڭە ھاسەرەكەى كۆچى داۋاي كىردوۋە، دلى مەيموۋنە ۋەك كىچىكى گەنج وايە، لەبەردەم مېوانان و كوپ و كىچەكانى دەلى: ئىشتاش ئەگەر كوپىك يان پياۋىكى قۇز داۋام بىكات، نامادەم شىۋى پىبەكم!

دەگوتىرئ ئەوانەى دەچنە تەمەنەۋە، ھەست و دلىان بەرەو گەنجىتى و منداللى دەگەرپتەۋە، تا چەند تەمەنت زۆرتىر بىت، زىاتر ھەز بە ژيانى گەنجىتى و منداللى دەكەبىت، ۋەك ئەۋەى لەلاى ھەندى لە داپىرە و باپىرانمان جار جارە بەدى دەكەين، نمونەى دروستىش بۇ ئەۋ قسانەى سەرەۋە، ئەۋ ئافرەتە بە تەمەنە لوپنانىيە، كە ئىشتا لەسەر لىۋارى مەرگە، كەچى دلى ۋەك كىچىكى گەنجە. (مەيموۋنە) ئەۋ ئافرەتە تەمەن (۱۲۵) ساڭە كە جەنگى جىھانى يەكەمى لە بىر ماۋە، ژيانى

كەرەستە

و كەلوپەل لە شىۋەى بائىندە و گيانداران

دىكۆر و كەرەستەكانى مالى ھەر يەكە لەسەر شىۋە و نەخشىك دروست دەكرىن، زىاترىش سوود لە دىمەنى سىروشتى و بائىندە و گيانداران دەبىنرەت تا پارچەيەكى مالى لەسەريان بىنەخشىترىن. ھەر بۆيە ئەندازىارىكى سويسىرى بە ناۋى (مارسىل واندرس چارىلتون)، كۆمەلىك دىزايىنى ناياب و سەرسورھىتەرى بۇ كەرەستەكانى مالى چىچ كىردوۋە، زۆرىەى دىزايىنەكانى لەسەر شىۋەى بائىندە و گيانداران، ۋەك تاخىمى قەنەفەى مالى لە شىۋە و رەنگى پلىنگە، ھەرۋەھا مېز و كورسى لە شىۋەى فىل و پىشتى ئەسپە، سەيرترىنيان گلۆپ و ئىكسوارى جوانىيە كە لە شىۋەى بائىندە دروستى كىردوۋە، ئەۋ كەرەستانە لە دوورەۋە ۋەك بائىندەكن كە بگەشىنەۋە، بەلام لە نىزىكەۋە گلۆپىكى سادە و لەشىۋەى بائىندە. وا بىرپارە ئەۋ ئەندازىارە لە داھاتوۋدا ھەموو كەرەستە و كەل و پەلەكانى مالى لەسەر شىۋەى بائىندە و گيانداران دروست بىكات، تا سرۆف لە مالىكەشىدا ھەست بە گيانداران و كەشىكى سىروشتى بىكات.

گەرەتەر

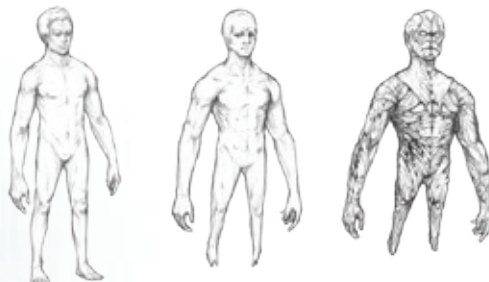
كۆنترىن و گەرەتەرىن دەروازە و دەرىچەى گېرگان دادەنرېت، لە سالى (۱۹۰۶) ھەو تا ئىستا كە دەكاتە ماوەى (۱۱۰) سالى بەردەوام ئاو و ناگرى لىنى دەردەچىت، ئەو دەروازە گېرگانىيە دەكەوتتە ناوچەى (تەلفەر) لە ولاتى ئەسپويا، پلەى گەرمى لەو شوئە دەكاتە (۱۱۰) پلەى گەرمى، ئەو وئانە لەلايەن

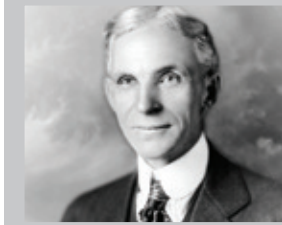
بۆ زانىارىت

- شېرى مرۆف

لە ماوەى (۵۰۰۰) سالى رابردودا گۆراناكارىيەكى گەرە لە جىنەكانى مرۆفدا روويداو، كە (۱۰۰) ھىندە زياترە لە گۆراناكارىيە جىناتەكانى پىشوو لە لاشەى مرۆفدا، مرۆفەكانى ئەم سەردەمە جىناتەكانىيان جىاوازترە لەو مرۆفانەى كە (۵۰۰۰) سالى پىش ئىستا ژىاون، مرۆفەكانى (۵۰۰۰) سالى پىش ئىستاش جىناتەكانىيان جىاوازتر بوو لەو مرۆفانەى (۴۰۰۰) سالى پىش ئەوان ژىاون. بۆيە بىگومان ئىمەى مرۆفپىش تووشى پەرسەندىن بووین لە رووى رەنگ و شېو و روخسار و ھەست و سۆز و رەفتار و ھتد. ئەو مرۆفانەى ۱۰۰۰۰ سالى دواى ئىمە دىن، گەر ژيان تا ئەو كاتە بەردەوام بوو، ئەوا بىگومان ئەوانىش دەگۆرپن و زۆر جىاوازتر دەبن لە ئىمە. زۆر جار وئناكردى پىشكەوتن بە رىزبەندى بوونەدەركان كە بە شىمپانزى دەست پىدەكات و بە مرۆف كۆتايى دىت، وە ئەم جۆرە وئناكرندە چەندان شېوئە تىگەيشتنى ھەبە كە دەشىت يەكېن بىت لەو ھۆكارە گىنگانەى كە واىكردووە زۆركەس بە ھەلە لە پەرسەندىن تىگەيشتەيت.

پەند و وتە

- ھىنرى فۆرد، كەسايەتتەىكى بىزنسكار و پىشەوېرى ئەمريكىيە، لە سالى دامەزرىنەرى كۆمپانىيەى فۆرد بوو، لە سالى (۱۸۶۳) لە داىكە سوو لە سالى (۱۹۴۷) كۆچى دواى كردوو، دەربارى زانست و فېزىيون گرتووتەى: ئەوانەى خۇيان لە زانست و زانين و فېزىيون بە دوور بگىرن و خۇيانى لى بىبەرى بگەن، ئەوانە تووشى پىرسوون و نىكبوونەو لە مردن، تەنانەت ئەگەر لەقۇناغى ھەرزەكارى تەمەنيان، يان ھەر قۇناغىكى ژيانىان بن.

كارىكاتىر

- لەم كارىكاتىردا، باس لە ھەندى مرۆف دەكات، كە ئەوئەندە خۇيان بە پارە و سامانەوە گرتوو، كە ھەندىكىيان كەر كردوو و ھەندىكى دىكەش كۆر و ھەندىكى دىكەش بى زمان.

- زېرى راستەقىنە

جووتيارىك ھەبوو ھەستى كردبوو كە وادەى مردنى ھاتوو، بۆيە مندالەكانى بانگ كرد و پىي گوتن: رۆلەكانم ناگادارىن دەست لە زەوىى باب و باپىرانتان ھەلنەگرن، چونكە زېرىكى زۆرى تىدايە، شوئى زېرەكە پى نازانم،

كورتە چىرۆكە

نوكتە

- چارىك مندالىك ھەر دەگرىا، پىاونىكىش لى پىرسى بۆ دەگرى؟ ئەوئەش گوتى: ھەزار دىنارىيەكم ون كردوو، پىاوەكەش پىدەلئىت ھا ئەو ھەزار دىنار، بەلام مەگرى. مندالەكە ھەزارەكەى لىووردەگرىت و دەست دەكاتەو بە گرىان! پىاوەكە دەلئ: ئەوجارە بۆ دەگرى؟ مندالەكە دەلئ: ئەگەر ھەزارەكم ون نەكردبايە ئىستا دوو ھەزارم دەبوو!

